

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04
Національного університету
«Одеська юридична академія»
(65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23)

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента
Канівець Людмили Анатоліївни
на дисертацію Фелонюк Діани Леонідівни на тему:
«Сучасна екологічна політика України: правові засади інституційно-
функціонального забезпечення формування та здійснення»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право;
природоресурсне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Якість життя людини, її стану здоров'я, умов життєдіяльності, добробуту та можливості сталого розвитку залежать від якості довкілля. Першочергове місце у житті сучасного суспільства займають екологічні проблеми, обумовлені нераціональним використанням природних ресурсів, забрудненням навколишнього природного середовища, низькою пріоритетністю питань його захисту. Відповідно, розв'язання першочергових екологічних проблем вимагає належного функціонування відповідних національних систем.

За ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави. Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженими Законом України від 28 лютого 2019 року, серед першопричин екологічних проблем України визнано, зокрема, неефективну систему державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів, неузгодженість дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів

місцевого самоврядування, незадовільний стан системи державного моніторингу навколишнього природного середовища. А відтак одним із основних принципів державної екологічної політики проголошено сприяння збалансованому (сталому) розвитку шляхом досягнення збалансованості складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), орієнтування на пріоритети збалансованого (сталого) розвитку.

Вирішення завдань щодо формування та здійснення ефективної екологічної політики, орієнтованої на раціоналізацію використання і відтворення природних ресурсів, збереження і охорону довкілля, забезпечення екологічної безпеки, а також гармонійну взаємодію людини і природи в цілому, як слушно відзначає дисертантка, потребує постійного розвитку й удосконалення інституційно-функціонального забезпечення національної екологічної політики як дієвої системи, здатної всебічно й оперативно реагувати на всі виклики в екологічній сфері (с. 6).

Процеси європейської інтеграції, адаптації законодавства України до законодавства ЄС, а також нові виклики та загрози, обумовлені повномасштабним вторгненням в Україну російської федерації, вимагають впровадження нових рішень і практичних кроків, спрямованих на формування екологічно безпечного довкілля. Відтак, перед державою стоїть нагальне завдання щодо розробки ефективної системи захисту довкілля і людини як його частини.

Інституційна реформа державної системи охорони навколишнього природного середовища й раціонального використання природних ресурсів, впровадження дієвих механізмів та інструментів екологічної політики, забезпечення ефективної державної системи регулювання екологічної безпеки як невід'ємної складової національної безпеки України є важливими завданнями сучасної вітчизняної політики у сфері охорони довкілля.

Важливість і необхідність проведення такого дисертаційного дослідження зумовлено й тим, що у теорії екологічного права України відсутні наукові розробки і дисертаційні дослідження з урахуванням нинішньої політичної та соціально-економічної ситуації в Україні та в умовах дії на території держави воєнного стану. Тому дисертацію Д. Л. Фелонюк можна розцінювати як перше у науці екологічного права України комплексне дослідження правових засад інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення сучасної національної екологічної політики.

Усе викладене у сукупності вказує на беззаперечну актуальність та новизну запропонованої теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Правові засади інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення сучасної екологічної політики України, що виступають предметом дослідження, відповідають науковим державним програмам щодо реалізації Стратегії (основних засад) державної екологічної політики на період до 2030 року, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», планам науково-дослідницької роботи кафедри цивільно-правових дисциплін ВНУ імені Лесі Українки на 2021-2023 рр. у рамках діяльності наукової школи «Розвиток сільського господарства України в умовах СOT та ЄС».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, мають достатній рівень обґрунтованості. Структура дисертаційного дослідження визначена його предметом, метою, завданнями, є логічною, що дало змогу системно та всебічно розглянути усі питання обраної теми дисертації.

Кандидатська дисертація Д. Л. Фелонюк містить результати власних наукових пошуків авторки, а проаналізовані ідеї, положення, результати і тексти інших авторів мають посилання на використані наукові джерела. Дисертація не відтворює і не повторює положень раніше проведених наукових досліджень, є авторською науковою працею у теорії вітчизняного екологічного права, у якій вперше комплексно досліджені правові засади інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення сучасної екологічної політики України.

Варто відзначити обґрунтованість сформульованих авторкою наукових положень, зроблених теоретичних висновків і практичних рекомендацій, що значною мірою досягнуто за допомогою комплексу обраних Д. Л. Фелонюк загальнонаукових (філософських) і спеціальних методів пізнання правових явищ (діалектичний, історичний, системно-структурний, структурно-функціональний, формально-логічний, порівняльно-правовий, методи класифікації і тлумачення правових норм, прогнозування та ін.), опрацьованої наукової літератури й низки нормативно-правових актів. Це дозволяє стверджувати, що основні теоретичні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи, які виносяться на захист, є науково доведеними.

Здійснений аналіз структури, змісту та наукових результатів дисертаційної роботи дозволяє стверджувати, що визначені відповідно до мети завдання дослідження дисертантка, в цілому, вирішила і на цій основі сформулювала власні наукові висновки та практичні рекомендації з досліджуваних питань, що вперше виносяться на захист, а також поглиблюють і удосконалюють раніше зроблені у теорії екологічного права теоретичні висновки і практичні рекомендації з питань теми дисертації.

Авторкою опрацьована достатня кількість джерел, що прямо чи опосередковано стосуються теми дисертаційного дослідження – 271 найменування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – як основа для подальшого науково-теоретичного дослідження інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення сучасної екологічної політики України; нормотворчій діяльності – при розробці нових нормативно-правових актів та вдосконаленні чинного законодавства України з питань інституційно-функціонального забезпечення формування і здійснення національної екологічної політики; правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності розуміння та коректності застосування норм, які регулюють відносини у сфері інституційно-функціонального забезпечення формування і здійснення екологічної політики України в сучасних умовах.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Екологічне право України», «Земельне право України», «Аграрне право України», «Природоресурсне право України», «Правове забезпечення екологічної безпеки», «Державне будівництво та місцеве самоврядування», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених дисциплін.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів. Наукові положення, висновки і рекомендації, вміщені у дисертаційній роботі Д.Л. Фелонюк, є достовірними. Достовірність результатів дисертації підтверджується тим, що вони ґрунтуються на ретельному аналізі національного законодавства, міжнародних нормативно-правових актів, всебічній оцінці наукових здобутків щодо правових засад інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення сучасної екологічної політики України.

Досить обґрунтованою і логічною виглядає сама структура дисертації та план роботи, у якому охоплені основні аспекти наукової проблеми: правове поняття, сутність і зміст інституційно-функціонального забезпечення екологічної політики України; правові засади складу і системи інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики; система органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері забезпечення формування і здійснення екологічної політики в Україні, їх завдання, функції та компетенція; правове регулювання участі суб'єктів, не наділених владними повноваженнями, у формуванні та здійсненні національної екологічної політики; правові основи інституційно-функціонального забезпечення національної екологічної політики в умовах сталого розвитку; правові засади інституційно-функціонального забезпечення формування і здійснення екологічної політики України та підходи ЄС; сучасні юридичні тенденції розвитку інституційно-функціонального забезпечення формування і здійснення вітчизняної екологічної політики. Така структура дисертації дозволила здобувачці наукового ступеню найбільш повно охопити предмет дослідження, сприяла логічному і послідовному виконанню наукового дослідження.

Наукова новизна дисертаційної роботи Д. Л. Фелонюк обумовлена тим, що вона є першим системним і комплексним дослідженням правових засад інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення сучасної екологічної політики України, у якому обґрунтовуються нові для науки та важливі для практики застосування поняття, положення і висновки, які виносяться на захист.

У числі найвагоміших результатів, що визначають наукову новизну проведеного Д. Л. Фелонюк дисертаційного дослідження, можна визначити наступні:

Так, важливим доробком у дисертації можна вважати запропоноване авторкою розуміння в широкому значенні правового поняття «інституційно-функціональне забезпечення формування та здійснення екологічної політики України» як системи державних, недержавних та наддержавних інституцій (суб'єктів), які прямо та/або опосередковано здійснюють вплив на формування і здійснення екологічної політики держави в процесі виконання покладених на них завдань, функцій і обов'язків, а також реалізації їх прав і повноважень (с. 38, с. 189).

Слід позитивно оцінити авторське формулювання системи інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики в Україні, яку дисертантка на основі ґрунтовного аналізу правової літератури й нормативно-правових актів пропонує розглядати як логічно впорядковану, внутрішньо організовану сукупність державних, недержавних та наддержавних інституцій (суб'єктів), які перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності при здійсненні прямого та/або опосередкованого впливу на формування і здійснення екологічної політики держави, характеризуються особливостями з позицій їх побудови і організації (територіальної, галузевої тощо) та функціональної діяльності (за формами реалізації природного екологічного права, темпологічністю, сферами, об'єктами правової охорони та ін.) і поєднані спільними цілями – забезпечення раціонального використання і відтворення природних ресурсів, охорона навколишнього природного середовища, збереження довкілля, екологічна безпека, дотримання вимог екологічного законодавства, попередження екологічних правопорушень та захист екологічних прав громадян для досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи (с. 65, 190).

У дисертаційній роботі (підрозділ 2.1.) запропоновано розглядати інституційно-функціональне забезпечення формування та здійснення екологічної політики в Україні з огляду на його поділ на дві великі групи: 1)

органи, наділені владними повноваженнями (органи державної влади та органи місцевого самоврядування), до компетенції яких належить формування і здійснення (реалізація) екологічної політики та 2) інші інституції (суб'єкти), які не наділені владними повноваженнями, однак здійснюють прямий та/або опосередкований вплив на формування і здійснення екологічної політики держави.

Науковий інтерес викликають сформульовані дисертанткою у науковій роботі пропозиції щодо вдосконалення інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення сучасної екологічної політики України, у тому числі, щодо створення окремого міністерства як інституції, відповідальної за інтеграцію та збалансування усіх трьох складових сталого розвитку (економічної, соціальної, екологічної) задля ефективного формування та результативного здійснення сучасної екологічної політики (с. 155-156, с. 193) та ін.

На увагу заслуговують виокремлення здобувачкою у дисертаційній роботі стабільності та динамізму як двох тенденцій у рамках основної юридичної концепції розвитку інституційно-функціонального забезпечення формування і здійснення вітчизняної екологічної політики в сучасних умовах, що повинні перебувати в оптимальному балансі, який забезпечував би максимальну дієвість, ефективність і результативність формування та здійснення екологічної політики України (підрозділ 3.3, с. 193-194).

Дисертації притаманні і інші висновки, зроблені Д.Л. Фелонюк за результатами проведеного дослідження. У висновках дисертаційного дослідження дисертанткою чітко та повно, у логічній послідовності, викладено основні здобутки власного дослідження.

У цілому можна зробити висновок, що дисертація виконана на належному науково-теоретичному рівні, а вищенаведений перелік позитивних сторін проведеного Д. Л. Фелонюк дослідження не вичерпує всіх наукових

положень, висновків, рекомендацій, які визначають новизну дисертаційної роботи. За змістом та оформленням дисертаційна робота Д. Л. Фелонюк відповідає вимогам, що ставляться до такого виду робіт. Автореферат дисертації і публікації авторки з достатньою повнотою відображають зміст дисертації.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні теоретичні та практичні положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження викладено в 4 наукових статтях, з яких 3 статті опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 1 стаття – у зарубіжному виданні, 8 тезах доповідей на конференціях.

Нормативно-правову та емпіричну основу дослідження становлять законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України, міжнародні акти й акти ЄС.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. Дисертаційна робота здобувачки містить окремі дискусійні положення або ж такі, що потребують додаткової аргументації:

по-перше, загалом позитивно та високо оцінюючи проведене дисертанткою дослідження системи органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері забезпечення формування і здійснення екологічної політики в Україні, їх завдань та компетенції (підрозділ 2.1), вважаємо, що висвітлення функцій цих інституцій у зазначеному підрозділі, виходячи з його назви, варто було б провести більш впорядковано та систематизовано;

по-друге, серед положень, що дістали подальшого розвитку, визначено твердження щодо поділу екологічного управління залежно від компетенції органів державної влади на загальне (здійснюється органами державної влади загальної компетенції) та спеціальне (здійснюється органами державної влади спеціальної компетенції) (с.14). На с. 42 відзначено, що державне управління у

сфері охорони навколишнього природного середовища як і державне управління в системі інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення екологічної політики доцільно розглядати як діяльність органів державної влади (законодавчої, виконавчої та судової), які наділені відповідною компетенцією. Цей підхід, на думку дисертантки, дозволяє конкретизувати роль і значення органів місцевого самоврядування, які також беруть активну участь у формуванні та реалізації державної екологічної політики, наділені владними повноваженнями, однак не є органами державної влади, хоча традиційно й відносяться до категорії суб'єктів державного управління в досліджуваній сфері. У продовження зазначеного, підводячи підсумок, на с. 72 авторкою відзначено, що систему органів екологічного управління загальної компетенції складають: ВР України, Президент України, КМ України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві ради як органи місцевого самоврядування, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, а також місцеві державні адміністрації. Зважаючи на існуючі дискусійні положення у роботі, беручи до уваги проголошення Конституцією України місцевого самоврядування як особливої самостійної форми публічної влади, потребує додаткового уточнення і роз'яснення питання суб'єктом якого виду екологічного управління є органи місцевого самоврядування, а також доцільність виділення самоврядного екологічного управління;

по-третє, у процесі дослідження правових основ інституційно-функціонального забезпечення національної екологічної політики в умовах сталого розвитку (підрозділ 3.1.) авторкою запропоновано створення окремого міністерства як інституції, відповідальної за інтеграцію та збалансування усіх трьох складових сталого розвитку задля ефективного формування та результативного здійснення сучасної екологічної політики (с. 155-156, с. 193). Конкретні пропозиції щодо правового статусу зазначеного органу (його назви, повноважень тощо), пропонування змін чи доповнень до законодавства у роботі

системно не з'ясовані, у зв'язку з чим при проведенні публічного захисту Д.Л. Фелонюк хотілося б почути додаткову аргументацію з приводу висловленої нею пропозиції;

по-четверте, конкретизації та більшої чіткості у визначенні і розмежуванні потребують такі категорії як «екологічна політика», «публічне регулювання», «публічне управління», «державне регулювання» і «державне управління» в контексті дослідження проблематики формування та здійснення екологічної політики України з врахуванням проведеного дисертанткою аналізу суб'єктного складу та змістовного наповнення відповідної діяльності. У роботі наведена низка позицій науковців з зазначеного приводу, однак логічно доречним було б власне визначення зазначених понять.

У дисертації є й інші висновки, положення, твердження, щодо яких можна висловлювати критичні зауваження, які, однак, не зменшують наукової цінності проведеного Д. Л. Фелонюк дисертаційного дослідження.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що дисертаційна робота Д. Л. Фелонюк є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому вирішені нові теоретичні і практичні завдання з питань правових засад інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення сучасної екологічної політики України.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до встановлених вимог, для її тексту притаманні стрункість, послідовність і логічність викладання матеріалу. Робота характеризується смисловою завершеністю, цілісністю та єдністю змісту.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Фелонюк Діани Леонідівни на тему «Сучасна екологічна політика України: правові засади інституційно-функціонального забезпечення формування та здійснення» є комплексною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обгрунтовані теоретичні й практичні положення, які в сукупності

надають вирішення наукового завдання у вітчизняній науці екологічного права. Дисертація відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 і 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами) і це дає підстави стверджувати, що її авторка Фелонюк Діана Леонідівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Офіційний опонент:

доцент кафедри аграрного,
земельного та екологічного права

Національного університету

«Одеська юридична академія»

кандидат юридичних наук, доцент

Людмила Канівець

Підпис Людмили Канівець засвідчую

Вчений секретар

Національного університету

«Одеська юридична академія»

доктор юридичних наук, професор

Валентина Дудченко